

KSIĘŻA (458) *sb f i pl m*

księża (452), **książa** (6); księża : książa *SeklWyzn* (2 : 6).

kf-, kś-, ks- (303), kx- (111), x- (44).

N księżã (223). ◊ *G* księżéj (68), księży (3), księżyj *MurzHist* (2); -y : -(e)j *Diar* (3 : 6); ~ -éj (2), -(e)j (66); *skrót* (2). ◊ *D* księżéj (52), księży (2), księż(a)m (1); -(e)j : -y : -(a)m *Diar* (3 : 2 : 1; 69); ~ -éj (3), -(e)j (49). ◊ *A* księżã (47). ◊ *I* księżã (36). ◊ *L* księż(e)j (9). ◊ *V* księżã (13) [w tym: kszã (1) *ProtOdm Bv*].

Składnia przydawki typu: tą księża (68) [w tym: przypadki zależne (63), *V* (4)], ci księża (67) [w tym: *N* (64), *V* (3)]; ta *MetrKor*, *OrzList*, *OrzRozm*, *Prot*, *GórnDworz*, *GrzegŚm*, *ModrzBaz* (4), *SkarŻyw* (2), *ActReg* (3), *SarnStat* (2); ci *SeklWyzn* (2), *RejKup* (2), *KromRozm II*, *RejZwierz* (3), *OrzQuin*, *RejPos*, *BudNT* (2), *MWilkHist* (3), *StryjKron*, *LatHar*, *WujNT*; ta : ci *MurzHist* (2 : 2), *KromRozm III* (1 : 3), *Diar* (1 : 1), *KrowObr* (25 : 23), *Leop* (1 : 1), *BielKron* (1 : 5), *RejZwierz* (1 : 1), *WujJudConf* (2 : 5), *CzechEp* (8 : 6), *NiemObr* (9 : 2). *Składnia dopełnienia:* księżej, jeśli dla złości ich słuchać nie mamy *KromRozm I C3*.

Składnia orzeczenia: zawsze w *pl* (176). *Składnia zdania względnego typu:* księża, którzy byli, są, będą (4) *ZapWar*, *MurzHist*, *KrowObr*, *NiemObr*.

Sł stp notuje, Cn brak, Linde bez cytatu oraz XVIII w. s.v. ksiądz.

Coll. od „ksiądz”:

1. *Od znac. ‘kapłan’ : kapłani* (456) :

a. *Kapłani katolickcy; katolickie duchowieństwo diecezjalne i zakonne; tytuł członków stanu duchownego; sacerdotes Mącz* (358) : *MetrKor* 61/224; *RejRozpr B4*; A bych przylięgał łpokorą przijać pokvtę łwięta/ iaką mi xiąża vltawia *SeklWyzn* a4v, a2, a3, a3v, a4; *SeklKat* A4, F2, K4v, V2v, X3 (11); *RejKup* g7v, 13, m4v, p3; *KromRozm I* A3v, B, Bv, C *marg*, C3 *marg* (9); *MurzHist* Dv, D2, T2v, T3; *KromRozm II* a3v; A tak [panowie] nye przvpullczáyac duchowyeńtwa ku wolnemu obirányu/ łnadz zá łameyze kłyęzey podánim/ yęli łye [...] bılkupłtwy łłáfowác *KromRozm III* I8, A4, I7v [2 r.], I8; *Imprimis* księżã swoję szlachta podawają pod jurysdycyją biskupią, aby biskupi swego łwięcenia kapłany instytuowali, ktore oni będą presentowác *Diar* 54, 43, 44, 49, 55, 62 (11); *BielKom* F6; *GliczKsiąż* B5, G6; *Innocencjus* pierwłzy/ Pápiefłz tztterdziełty/ włzyłtkiey kxięzey rołkazał/ áby żadny kxiądz wdowy/ álbo porzuconey niewiálty niepoymował/ iedno tylko pánnę *KrowObr* 232, 17 [2 r.], 28v, 36 *marg*, 86, 119v (36); páście [...] trzodeę Bożã [...] nie z przymułłenia [...] áni tak iákobyłcie byli pány nád kxiężã [dominantes in cleris *Leop* 1.Petr 5/3; *UstPraw* H4v [2 r.]; *RejFig* Aa5v, Ddv [2 r.], Ee2v [3 r.], Ee3; *RejZwierz* 104, 106, aa4; *OrzRozm* G4v, H, H2 [2 r.], H2v [4 r.], H3v [2 r.] (11); *BielKron* 166v, 197v, 200, 234v [2 r.], 236v (13); *Prot* B3v; *GórnDworz* B3v; *WujJud* A4, A4v, 180v, 201v; *Godziny* kołcielne álbo Paćierze Kłiężey/ ktore zową *horas Canonicas* *WujJudConf* 186v, 48v, 209, 242, 247v; *Strum Iv*; *CzechRozm* 68; *PapPan* Ee; Bo ie zową praepołitámi (po prołtu Probołzczámi) Szkoláłtykámi/ Kántormi/ Kánonikámi [...] niepodobna/ áby cí ktorzi te *beneficia* fundowáli/ mieli tak wiele dochodow ludziom proznuiącym nádawác: abo te imioná Kłiężey [sacerdotibus] bez przyczynny zdziác *ModrzBaz* 131v, 102v, 120v, 131v, 132 [2 r.]; *SkarŻyw* A5, 212, 290, 291, 310 (9); *CzechEp* 16, 23 *marg*, 28, 41 *marg*, 98 (10); *NiemObr*

62, 89, 148, 172; *BielSjem* 11; *PudłFr* 5; Xięza Skurwysynowie skarżycie się przed Kanclerzem na Stadnickie *ActReg* 70; *GostGosp* 140, 146; iż tu [1.*Petr* 5/3] Apoštoł/ przez to łowo *Clerus*, nie rozumie kościoła wżytkiego/ ále tylko księzą *WujNT* 807, 1.*Petr* 5/3, s. 718, 738 [2 r.], 807 [2 r.], Yyyyyy; ná przyfzłym Séymie okazać to księzą [*spirituales JanStat* 700] máią/ iefli Szoltyśi ich álbo Woytowie od woienney fłużby wolni fą *SarnStat* 300, 97, 174 [2 r.], 210, 1269; *PowodPr* 24 [2 r.], 59, 82; *KlonFlis* G.

księza czyja [= *podległa komu*] [*w tym: ai poss (25), pron poss (12), G pron (3)*] (40): *RejKup* t8v; *KrowObr* 8, 72 *marg*, 189 *marg*, 232v, Rr4v, Tt3 [2 r.]; *GrzegŚm* 16; *SkarJedn* 231; *SkarŻyw* 545; *NiemObr* 42, 88, 172; rychleybys mię wm Vślyszął rządząc swą Xięzą wBiskupstwie. *ActReg* 174. Cf »księza papieska«.

księza czyja [= *poufale, z pewnym lekceważeniem*] [*z pron poss: nasza*] (4): *KromRozm II* y3; Náfzy kfięza podnořząc/ gdy gromnicę fwięcą [...] Tęż iey piołnkę co Bogu/ nadobnie śpiewaia *RejZwierz* 106v; *ActReg* 125, 169.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej lub etnicznej [zawsze: *księza* + *przymiotnik*] (4): *KrowObr* 40; *BielKron* 327v; *StryjKron* 542; gdy Krol Iágiełło/ wzięwřzy kilkánaście Księżey Polfkiey do Litwy iechął *NiemObr* 16.

W połączeniach szeregowych (13): Naczo fię theff dobrowolnie poddały pořpolu Zduchowienřtwem wřfem thak swieczkich yako Zakonnych kaplanow, Xięza, Arczybřfupy, Bykupy [!] Archimendritoriae [!] wladykowie. aby y ony theff [...] na woinę wyprawiały *ConPiotr* 30v; *KromRozm I* C, D, E, P; *MurzHist* T2v; *Diar* 29; *GliczKsiąż* G7; *KrowObr* 8v, 18; *RejZwierc* 195v; *CzechEp* 335; Zęby záfię lwie/ znaczą przekęfłowania/ ktorými [*heretycy*] wřtawicznie [...] tárgaia fławę Papieřow/ Břfupow/ księżey/ mnichow/ y fámych świętych z Chriftuřem w niebie kroluiaćych. *WujNT* 860.

W przeciwstawieniach: »księza ... (prořci) ludzie (3), laikowie, lud pospolity, my wszyscy« (6): iefly by to iedno kxiężey rořkazał [*Chrystus*] pożywać tedyby laykowie nic niemiely do tego řacramentu *SeklKat* Y2v; bo pan Chriftus nieiedno za kxięzą ałę [!] zanas wřzifłki vmarł *SeklKat* Y2v; Kto rořkazał tznąć wielki opłátek kxiężey/ á ludziom máły. *KrowObr* Ss2, 184 [2 r.], 202.

W formułach grzecznościowych [*w tym: ich miłość* [*w tym: skróty: M. (5), Mość (4)*] (10), *miła* [*w tym: V (3)*] (4)] (44): *MetrKor* 31/620v; potrzebujemy od stanu duchownego [...] pokoioiu samego. Ktory acz tęż nam był przez IKM [...] obiecany, jenakechmy go od księżej Ich M nie mieli *Diar* 40, 85; Bog was żegnay Křza miła *Prot* Bv; *RejZwierc* 235; *WujJudConf* 82, 179v, 209; *BudNT przedm* c3v; *CzechEp* 165; iáko wiele prac/ y kłopotu Krolowie/ y Křiążętá rozmáite/ z ich mořciá Křięzą wżywać muřieli *NiemObr* 171, 89 [2 r.], 90.

Frazy: »księza ofiarujá« (2): *SeklWyzn* a2v; Mřza papieřka iefł wktorey powiadaia że kxięza offiaruia fyna bořego bogu oyczu *SeklKat* Y3.

»porzucili księza rewerendy« = *księza wystąpili ze stanu duchownego* (1): porzucili Mniřzy y Mniřzki kapice/ Kfięza Rewerendy/ wiářę/ wřtyd/ boiaźń wřzeiaćką złamawřzy *ReszPrz* 73.

»księza uczá« (2): *RejKup* g5; mniemáiać iż dobrze czyni: iż ták Xięza vczá. *CzechEp* 98.

Wyrażenia: »księża kapituła, kapituły, z kapituły« (1 : 1 : 1): *SeklWyzn* 3v; w Varssevie xyęzą s kapituły ktorzi na ten czas przy koscziele bęnda bendą povinny pana Viernossa [...] qwitovacz [...] rąk swych danym przyrzekly za nye do zapissu albo do xyąg za xyąza capithulą panowye zygmunthowye oborsczy *ZapWar* 1550 nr 2665, 1550 nr 2665.

»księża kościelni« (1): Ktorzy fą prefbitery ftarfzy/ y księża inni kościelni *KrowObr* 234v.

»księża krolewska« = *kapelani królewscy* (1): Księżą Królewfką, Muzyki, y inné tym podobné w fwoim regimenie ma Kánclérz *SarnStat* 322.

»łacińska księża« = *księża obrządku rzymskokatolickiego* (1): Znać pewnie ifz ná początku v Ruśi Rzymfkie y Łácinfkie kościoły były: ále [...] Łácinfką księżą wypędzili Grekowie *SkarŻyw* 576.

»księża świecka« (1): Zakonnikom y Księżéy téz świetckiey [*monachis et clericis JanStat* 229] [...] żadnégo vblizenia niehcemy czynić *SarnStat* 186.

»zgrupowanie księzej« = *collegium sacerdotum Mącz* (3): *Mącz* 187a; co [*ratunek ubogim*] nalepiey ípráwić mogą Krolowie/ Bifkupi/ wielcy Pánowie/ zgromádenia Księżey/ Miáftá/ y ci ktorzi w bogáctwách obfituią. *ModrzBaz* [38]v, 132v.

[*Wyłącznie w pismach innowierców*]: *obelż*. »cechowani księża« = *księża noszący tonsurę* (1): Papieřz y iego cechowani Kxięża ták ná każdą niedzielę tzáruią wodę. *KrowObr* Tt3.

»księża papieska (a. papiescy)« [*szyk* 20 : 5] (25): Czemu Papieřcy kxięża zořtawaią kapłany. *KrowObr* 124v *marg*; ktorzy w páńřtwách/ w obźerřtwách [...] y w gámřáctwách leżą/ iáko ieřt wřzyřthka ordá kxiężey Papieřskiej. *KrowObr* 186v, 77v *marg*, 118v *marg*, 129v *marg*, 159v, 161 (18); *CzechEp* 50, 52, 91 [2 r.], 100 *marg*, 172, 251.

obelż. »posmarowana księża« = *księża namaszczeni przy święceniach kapłańskich* (1): kościoł Rzymfki [...] fwoię tylko pólmárowaná Xiężą/ zá duchowniki wyřtáwiáiac/ inne wřzyřtkie láiki/ y świetckimi názywa. *NiemObr* 88.

»księża rzymscy (a. rzymska), katoliki rzymskiej, rzymskiego kościoła, rzymskiego nabożeństwa« [*szyk* 8 : 3] (8 : 1 : 1 : 1): iáko Cefářřtwo y pánowanie nářze ieřt dořtoieńřtwem [...] oehędożono/ ták theř Kxięża Rzymfkiego kościołá máiá być oehędożeni *KrowObr* 27; *BielKron* 200v; Což thedy ci Mřzarzowie Księża Rzymfcy tu rozumieią *WujJudConf* 244v, 82, 88v, 123; Iáko teraz póřpolicie nam mowią księża Katoliki Rzymfkiej *CzechEp* 28; A I. M. teř X.K. y z inřzą wřzyřtką księżą Rzymfkiego nabożeńřtwá/ racz pánie Boże [...] dáć Antychriřtá poznánie *CzechEp* 427; *NiemObr* 39, 88, 155.

»zakamiała księża« = *zatwardziali księża* (1): ábyřcie fie s thą zákámiałá Kxiężą weřpołek/ nienářmiewali ze krwie Páná Iezu Kryřtá *KrowObr* 72v.

Zestawienia: »księża biskupi« (20): zesřli się księża biskupi do KJM sami oprócz Rad inych. *Diar* 56, 31, 50, 56; *UstPraw* K2v; iř Księża Bifkupi [*domini Episcopi JanStat* 189] w mieřćiech á w imionách nářzych Królewfkich [...] máiá Inwentarze frébrá y fkárbów Kościelnych czynić. *SarnStat* 213, 201 [2 r.].

~ *W połączeniu G sb z przymiotnikiem dzierżawczym występującym w składni zgody z rzeczownikiem nadrzędnym dla całego połączenia (całość funkcjonuje jako przymiotnik dzierżawczy)* (1): oględaiac się przecię náVřřędy ywładze tak osoby swey iáko y Ichm X. Biskupiey *ActReg* 147.

W formule grzecznościowej i dyplomatycznej: *ich miłość* [zawsze skrót: *M*] (12): *Diar* 40, 52, 55 [2 r.], 69 [3 r.], 86; *ActReg* 147; *maią bydź Ich M. Księża Biłkupi* [*domini Episcopi JanStat* 222] wspomnieni wchwałą tego Synodu *SarnStat* 198, 175, 201. ~

»księża kanonicy« (2): *RejZwierc* 235; *Kapituła/ łą kłiężá kánonicy BudBib* C2.

»księża kollejijaci« (1): *Lecz náłzy mili księża Kollejijáci wołá ledá co [...] ná papir mázáć BudNT przedm c3v.*

»księża opaci« (1): *Księżá Opáci* [*Domini vero Abbates JanStat* 222]/ którzy ná ten Synód przyiecháli *SarnStat* 198.

Szeregi: »biskupi i księża; biskup (i) z księżá« (7; 2): *KrowObr* 84v *marg*, 106, 129v *marg*, Ss3v; *Andrzejá Fryczá Modrzewskiego do Krolá/ do pánow Rad/ do Biskupow/ y iney Księżey* [*ad ... pontifices, presbyteros*]/ do *Sláchty* [...] *Spifow o popráwie Rzeczypołpolitey Księgi pirwże ModrzBaz* 1, 123; *SkarŻyw* 517, 545; *NiemObr* 148. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»księża, (i) duchowni« (2): *Diar* 81; *kłiężá y duchowni opiekunowie moi łą SkarŻyw* A5.

»księża i kapłani; księża z kapłany« (1; 1): *prze złá Kłyężá y prze złe Káplány/ nieopufzczaymy dobrych krzełciánow OrzList* f2; *SkarŻyw* 309.

»kardynałowie i księża« (1): *ten* [*papież Jan XIII*], *nie tylko był íprofnym Epikurem* [...] *Ale też y z Kardynałami íwoimi y z ínfzá księżá dziwy stroił. CzechEp* 419.

»księża, (a, i) mniszy« [*szyk 13 : 3*] (16): *KromRozm I* A3v, A4v, C3; *KromRozm II* b3v, y3; *KromRozm III* Q3v; *GroicPorz* t4; *HistLan* F; *Luteranow wízyftká náuká Kłiężey a Mnichom láíáć. WujJud* 242 *marg*, 242, Mm5v; *WujJudConf* 242; *CzechEp* 235, 404 *marg*; *WujNT* 845; *PowodPr* 40. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*].

»papież i księża; papież z księżá; *papieski i księżej*« (5; 3; 1): *Papież y kxięża ná każdá niedzielę ták tżáruie Wodę. KrowObr* 71v, 72 *marg*, 189 *marg*, 234v, Rr4v, Tt3 [2 r.]; *NiemObr* 62 [2 r.]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»presbiteri i księża« (1): *KrowObr* 234v *cf* »księża kościelni«.

»księża albo słudzy i szafarze tajemnic bożych« (1): *iz chćieli* [*biskupi*] *kxiężey/ albo sługom y ífáfárzom tajemnic Bożych/ żony włáfné odiáć KrowObr* 230.

»zakonnicy i księża« (1): *SarnStat* 186 *cf* »księża świecka«.

»księża i żaki« (1): *Po kłiężá y po żaki nátychmiaft íkoczyły/ Aby nád nim* [*zmarłym*] *Wiliye y Kondukt ípiewano HistLan* E4v.

W przen (2) : *Dokąd były kielichy drewniáne/ y ífkláne/ dotąd byli kxięża írebrni y złóci. KrowObr* 106, 106.

b. *Biskupi katolicy; tu jako członkowie Rady królewskiej w Polsce* (45) : *Diar* 24, 54 [2 r.]; *A Księża co ná to?* (–) *Niemi byli* (*marg*) *Biłkupi w Polńzce zhánbieni.* (–) *OrzRozm* I2, C3v, I, I2 [2 r.], I2v [2 r.], 13 *marg* (11); *OrzQuin* D4v; *Pánowie ífwar zácżeli* [...] *O Confederáciá wprzod Ewányelicy/ S Kłiężá/ y s Kátholiki StryjWjaz* C2v; *Siedli też w íwych Infułách Księża po práwicy/ Ziemiłká rádá siedziála Krolá po lewicy. BielSen* 8, 9; *BielRozm* 6; *GórnRozm* D2v.

księża czyi [= *poufale, z pewnym lekceważeniem*] (1): *Cóz wđdy náłzy mili Księża czyniá?* (–) *Spią* (*marg*) *Biłkupi ípiá.* (–) *OrzQuin* D2v.

W formule grzecznościowej: ich miłość [zawsze skrót: M.] (19): Księża IchM o potciwość ani o gardło nikogoj od tego czasu sądzić nie mają ani chcą. *Diar* 50, 30, 49 [2 r.], 50, 52 [2 r.], 54 (18); *DiarDop* 98.

Szereg: »księża i stan duchowny« (1): iedni łą ktorzy ná księżą y łtan duchowny waśń głęboką w fercu nofzą [...] heretycy/ ktorzy fię rádži ná ten pofélki vrząd cífną *SkarKazSej* 694a.

a. *Dostojnicy kościelni dokonujący wyboru papieża; od r. 1059 kardynałowie (4) :* *KrowObr* 37v; Sylweryus Papież [...] Tego to mułieli kfięża wybrać Papieżem z rokazania Theodatá krolá Gotfkiego *BielKron* 163.

W formule grzecznościowej (1): onym dwiemá Kárdinałom w Rzimie/ Rápháel łlawny málarz powiedział [...] Niedziwuycie fie w. m. Miłościwa kfiężá [!]. *GórnDworz* R6.

W przeciwstawieniu: »księża ... Pan Chrystus« (1): Nie Księżac Papieżá głową Kościoła Powfzechnego wczynili. Ale łam Pan Chrifus *WujJud* 123.

c. *Duchowni protestanczy (2) :* Wiemy że v was ná niektórych mieyfćách Burmiftrz z Ráyćami Kfiężą áwięcą *WujJud* 146.

W połączeniu szeregowym (1): wżytkim Miniłtrom/ y kfiężey y mnichom żony poiąc [dzisiejszy ewanjelikowie] każą. *WujNT* 201.

d. *Kapłani i arcykapłani żydowscy w czasach biblijnych (36) :* *SeklWyzn* 3; *RejWiz* 182; *BibRadz Matth* 28 arg; Coż przeto kfięża [*scribae*; Doktorowie zakonni *WujNT*] mowią/ iż Heliałz muśi przyść pierwey? *BudNT Matth* 17/10, *Mar* 2/6, *Luc* 20/39; Toż też Zydwowie zeznali [...] Choć ie Kfięża przenaymáli [...] Włzak fię to ták rozsláwiło [...] á Bifkupy omyliło *ArtKanc* F3.

W połączeniach szeregowych (11): oni wołowie tłuści/ oni kfięża/ oni popi/ oni bogacze/ oni Licemiernicy/ oni Fárizeufzowie/ y łami to wzgárdzili/ y inych wiele odwodzili od thego fwiętego powołania iego *RejPos* 159; rádę wczyniwłzy árcyoffiárnicy z łtárlżymi y z kfiężą [*summi sacerdotes cum senioribus et scribis*]/ y wżytek łeym/ odwiedli zwiázawłzy Iezufa *BudNT Mar* 15/1, *Matth* 26/3, *Mar* 8/31, *Luc* 9/22, 22/66; A Piotr ś. y z infzą brácią fwą/ gdy im ono Bifkup z Kfiężą y z Mnichámi onymi obludnyini Fáryzeufzámi y Sádukieufzámi/ przepowiedác zákázował [...] wftąpił [...] dla folgi? *CzechEp* 208, 51, 58, 72; Wiedli tedy P. Iezufa do árcykáplaná: y zefzli fię wżyścy kfięża/ y náuczeni w piłmie/ y łtárlży [*omnes sacerdotes et scribae et seniores Mar* 14/53] *LatHar* 708.

W formule grzecznościowej, anachronicznej: miłościwi [zawsze V] (3): (did) Tu łtroże przydą do Bifkupow/ y rzecze Proklus. (–) Słůžbá Kfięża miłościwi Bifkupi zacni wćiwi. *MWilkHist* Dv, D2, D3.

W tłumaczeniach wyrazów hebrajskich i łacińskich (3): Doktorowie záfię/ po Łáćinie *Scribae*, po Zydwofku *Sopharim*, iákoby kfięża/ od łłowá *Sepher*, to iefć księgi *WujNT* 8, *przedm* 8, 22.

Fraza: »księża uczą« (1): Iz kyięża [!] vtzyli zá naymy [*sacerdotes ... inprecio docebant Mich* 3/11] *KrowObr* 194.

Wyrażenia: »księża kościoła« = kapłani z synagogi (1): Tedy kfięża kościoła onego poftánowali byli w nim przedawce ze wżytkimi rzeczám *RejPos* 198.

»księża nabożnicy« (1): byli mu [*Chrystusowi*] ná odpor/ nie tylko przełozeni zydwofcy/ á ofobliwie kfięża nabożnicy/ ále też y iego włafni krewni *NiemObr* 9.

»księża żydowscy (a. żydowska)« (7): Izali fie też nie ták fkarzyli księža żydowscy przed Felixem/ ná Páwła świętego tymi fłowcy? *KrowObr* B2v, B2v, B3, 9, 49v; *CzechEp* 51; *WujNT* 97.

Szeregi: »arcyofiarnicy i księža« (2): fyn człowieczy będzie wydan árcyoffiárnikom/ y księzey [*principibus sacerdotum et scribis*] *BudNT* Mar 10/33, *Luc* 22/2. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»kapłani abo księža« (1): Ci Doktorowie bylić kapłani ábo księža Zydwowscy/ w zakonie Moyzełzowym dobrze biegli y vczeni *WujNT* 97.

»księža i starszy« (1): A oni poimawfzy Iezufa/ odwiedli do Káiáfy Arcyoffiárniká/ gdzie lię byli Księža y ftárfzy [*scribae et seniores*] zełzli. *BudNT* *Matth* 26/57. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

e. *Kapłani w starożytnych religiach pogańskich (14)*: Zydem fie stał nász Krol: Belá nam fkażił [...] kxięža [*sacerdotes; ministry* *WujBib*] pobił. *Leop* *Dan* 14/27, *Dan* 14/14, 20; *RejZwierz* 7v; *BielKron* 111v [3 r.]; *RejZwierc* 202v.

księža czyi (2): Phocion Atheniyłki. TEn gdy z bitwy przyiechał/ wyfzli kłięža iego *RejZwierz* 36v; *GórnDworz* L6v.

Zwrot: »księža święćić« (1): wefzło v Pogánow w obyczay/ iż obrázy y kłięža święcono fwoim obyczáiem. *BielKron* 9.

Wyrażenia: »księža bałwańscy« (1): Offiáry offiárowáli kxięža Bałwańscy/ y Eliafz tefz. [...] Eliafz pobił kxiędze bałwańskie *Leop* 3.Reg 17 arg [cf *Rzekł* tedy Eliafz prorokom Báál *Leop* 3.Reg 18/25].

»księža fałszywi (a. fałeczni)« [*szyk 1 : 1*] (2): *Rzekł* Dániel/ iż to nie Beel iada ále kłięža fałszywi. *BielKron* 111v; *RejZwierc* 202v.

Szereg: »księža, pogańscy wieszczkowie« (1): Izáblę fwoię Perfiáńfką dał [*Daryjus*] opráwić po Mácedońfku: kłięža iego/ pogańfcy wieszczkowie/ ták to wykłádáli *GórnDworz* L6v.

f. *Duchowni mahometańscy (1)*: Turek nie Księžą woiuie/ á też wygrawa. *PowodPr* 59.

[*Wyrażenie*: »księža turecka«: A niektórym santonom, to jest księżej tureckiej, suknie też wolno mieć z tej [*zielonej*] barwy *RadzPodróż* 37.]

2. *Od znac. 'książę'* (1): przyczyniáli fie [*u cesarza*] o to/ Arcybiłkup Mogutyńłki/ Woiewoda Ryńłki z drugimi/ áby pokoy álbo do czáfu vgodę poftánowali między kłięžą Niemiecką [...] á thák z dozwołeniem Cefárfłkim/ obełáli Kłięžetá áby fie ziecháli do Szwynfurtu *BielKron* 210v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (1)*: KSIEZA. pátrż Biłkupi y Kápłani. *WujNT* Zzzzz4.

Synonimy: **1.a.** *duchowieństwo, kapłani*, »stan duchowny«; **b.** *biskupi*, »panowie duchowni«; **a.** *kardynałowie*; **c.** *ministrowie*; **d.** *biskupi*, »doktorowie zakonni«, *kapłani*; **e.** *ministrowie, prorocy, wieszczkowie*; **f.** *santonowie*.

Cf **KSIĄDZ, KSIĄŻĘ**